

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ
ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ**

**ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ БОЖХОНА
ҚЎМИТАСИ
БОЖХОНА
ИНСТИТУТИ**

**“ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИНИНГ
ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШИ ДОИРАСИДА
ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТНИ ДАВЛАТ
ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ”**

**мавзусида республика илмий-амалий анжумани материаллари
тўплами**

Сборник материалов научно-практической конференции на тему

**“АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В КОНТЕКСТЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА”**

Тошкент шаҳри, 2019 йил, 24 апрель

Таъкидлаш лозимки, иқтисодиётни эркинлаштириш жараёни тўла-тўқис амалга оширилган давлатларда валютавий чекловларни қўллаш амалиётига қайтиш қийин кечади. Мазкур давлатлар вақтинчалик назоратни ўрнатиши мумкин, лекин, бунинг натижаси ўлароқ юзага келадиган салбий ҳолатларни бартараф этиш учун узоқ муддатли давр керак бўлади. Шунга кўра, ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солишда валюта сиёсатини такомиллаштириб бориш ва унинг халқаро валюта сиёсатига мувофиқлигини таъминлаган ҳолда миллий валюта барқарорлигини мустаҳкамлашга эришиш чораларини амалга ошириб бориш мақсадга мувофиқ саналади.

*O.E. Abdusalomov, Korporativ
boshqaruv fakulteti dekani muovini,
R. Sharipov, MO-75 guruhi talabasi,
TDIU*

TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING IQTISODIY JIHATLARI, XALQARO STANDARTLASHTIRISH VA SIFAT MENEJMENTI

Mamlakatimizda barqaror va samarali iqtisodiyotni shakllantirish borasida amalga oshirilib kelinayotgan islohotlar bugungi kunda o'zining ijobiy natijalarini bermoqda. O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy maydondagi nufuzi va mavqeyi muntazam oshib bormoqda. Qisqa davr mobaynida shunday rivojlanish yo'li uchun poydevor yaratildi. Bunga ko'ra, birinchi Prezidentimiz tomonidan bozor iqtisodiyotiga o'tishning besh tamoyili ya'ni "O'zbek modeli" ishlab chiqildi. I.A.Karimov ta'kidlaganlaridek, *"... ayni paytda biz o'z vaqtida tanlab olgan iqtisodiy taraqqiyot modelining naqadar to'g'ri ekanligini va amalda o'zini to'la oqlaganligini hayotning o'zi yana va yana tasdiqlab bermoqda"*³³. Buning samarasida mamlakatimiz tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada takomillashtirdi. Mamlakatda tashqi iqtisodiy faoliyatni nazorat qilishda xalqaro standartlashtirish va sifat menejmenti muhim o'rin tutadi.

Standartlashtirish – biron sohaning faoliyatini tartibga solish uchun biron qoida yoki qonunni o'rnatish va joriy qilish. Standartlash fan va texnika rivojlanishiga, hamda ilg'or omilkorlikka asoslanadi. Standartlash faqat hozirgi rivojlanishni emas, balki, kelgusi rivojlanishni ham belgilaydi. Bu rivojlanish fan va texnika progressi bilan uzluksiz

³³ Karimov I.A. Barcha reja va dasturlarimiz Vatanimiz taraqqiyotini yuksaltirish, xalqimiz faravonligini oshirishga xizmat qiladi. – T.: O'zbekiston, 2011. 4-b.

bog‘lanish kerak. Davlatlar o‘rtasida tashqi iqtisodiy hamkorlik darajasini tartibga solish uchun butun jahon bo‘yicha Xalqaro Standartlashtirish Tashkiloti mavjud (XST, *ing.* ISO).

ISO – *inglizcha*: International Organization for Standardization – butun dunyo bo‘yicha xalqaro standartlarni ishlab chiquvchi va qayta ishlovchi tashkilot hisoblanadi. Mazkur tashkilot boshqaruv organi Shvetsariyaning Jeneva shahrida joylashgan bo‘lib, o‘z faoliyatini 1947-yili boshlagan. Hozirda 162 davlat milliy standartlashtirish institutlarini o‘zida birlashtirgan. U xalqaro standartlarni, shu jumladan, 9000-turkumidagi standartlarni ham ishlab chiqish bilan shug‘ullanadi. **To‘qqiz ming** – ushbu standartga berilgan tartib raqamidir. Standartlar turkumi deb atalishiga sabab, ISO 9000 standartidan tashqari, ISO 9000 “Sifat menejmenti” oilasiga kiruvchi yana ISO 9001 va ISO 9004 standartlari ham mavjud:

- ISO 9000 – Asosiy qoidalar, atama va ta’riflar lug‘ati;
- ISO 9001 – Talablar; Xalqaro standartlarga qo‘yilgan talablar ISO 9002 va ISO 9003 standartlarida ham kengroq yoritilgan.
- ISO 9004 – Yanada rivojlanish va faoliyatni yaxshilash bo‘yicha tavsiyalar.

To‘qqiz ming sonidan keyin yoziladigan to‘rtlik sonlar, standartning qaysi yili qabul qilinganligini bildiradi. Misol uchun:

- ISO 9000:1987 – BS 5750 bilan mos tushgan, uchta sifat nazorati modelini o‘zida mujassam etgan. ISO 9000:1994; ISO 9000:2000.

1-jadval

Standartlashning asosiy maqsadlari

T/r	Standartlashning asosiy maqsadlari
1.	Texnik taraqqiyotni jadallashtirish, mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish
2.	Mahsulot sifatini yaxshilash va uning optimal darajasini ta’minlash
3.	Jahon bozori talablariga javob beradigan, yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarish shartlarini ta’minlash
4.	Xalq xo‘jaligini boshqarishni tashkil qilishni taskomillashtirish
5.	Mahsulot ishlab chiqarish va loyihalash sohasida ixtisoslashni rivojlantirish
6.	Ishlab chiqarish fondlarini ratsional ishlatish, mehnat va moddiy resurslarni tejash
7.	Ishchilarning mehnat muhofazasini va aholi sog‘ligini ta’minlash
8.	Xalqaro iqtisodiy, texnik va madaniy hamkorlikni rivojlantirish

ISO 9000:2008. Hozirgi kunda korxona va tashkilotlar sifatli boshqaruvning asosiy talablarini bajarish orqali mahsulot yoki xizmat sifatiga urg'u berib, o'z nufuzlarini oshirishga harakat qilishadi. Shu sababli ISO 9001 standartlarini bajarish ommalashganligi sababli, hozirgi kunda bu standartlashtirish tizimi mashhurdir. Demak, *sifat menejmenti* – yuqori sifatli boshqaruv va rahbarlikning o'zaro muvofiq keluvchi faoliyatidir. Sifat menejmenti – o'z ichiga sifatni boshqarish, sifatni rejalashtirish, sifatni ta'minlash, sifatni yaxshilashni qamrab oladi. O'zbekistonda standartlashtirish tashkiloti (O'zDST) mamlakat rivojlanishida muhim rol o'ynaydi va o'zining sifat tizimiga ega:

- O'zDSt ISO 9001:2009 – milliy standarti bo'yicha sifat menejmenti tizimi (ISO 9001:2008 xalqaro standarti bo'yicha);
- O'zDSt ISO 14001:2009 – milliy standarti bo'yicha ekologik menejmenti tizimi (ISO 9001:2008 – xalqaro standart bo'yicha);
- OHSAS 18001:2007 – standarti talablari bo'yicha mehnatni muhofaza qilish va hayot xavfsizligi menejmenti tizimi;
- O'zDSt ISO 22000:2009 – milliy standarti bo'yicha oziq-ovqat xavfsizligi menejmenti tizimi (ISO 22000:2005 – xalqaro standarti bo'yicha);
- Integrallashgan menejmenti tizimlari³⁴.

Bugungi kunda sifat tizimlarini sertifikatlashtirish idoralari soni 27 taga yetkazilib, shundan 8 ta sertifikatlashtirish idoralari xalqaro darajada akkreditatsiyadan o'tkazildi. Ushbu ishlarni rivojlantirish maqsadida qo'shimcha ravishda 2 ta hududiy markazlari (Andijon va Samarqand) qoshidagi sifat tizimlarini sertifikatlashtirish idoralarini xalqaro akkreditatsiyadan o'tkazish uchun Turkiyaning TURKAK tomonidan 2017 yilning 1-choragida xalqaro darajada akkreditatsiyadan o'tkazish rejalashtirildi.

Respublikada 17155 ta ishlab chiqaruvchi korxonalar mavjud bo'lib, shundan 3306 tasi sertifikatlashtirildi. Agentlik tomonidan 3306 ta korxonalarga jami 3431 ta muvofiqlik sertifikatlari rasmiylashtirilgan bo'lib, shundan: ISO 9001 – 3134 ta, ISO 14001 – 54 ta, OHSAS 18001 – 68 ta, ISO 22000 – 72 ta, ISO 50001 – 11 ta, ISO/TS 16949 – 34 ta va GMP – 9 ta va uyg'unlashgan MTni 55 ta tashkil etadi.

³⁴ <http://rssm.uz/index.php/uz/sifat-menejmenti-tizimlarini-joriy-etish>